

ביאורים

סיום ההיכרות עם סוגי הכשפים השונים, מחזיר אותנו לעסוק בעיקר - הנביאים שניתנו לנו לצורך השלמת החיסרון, הנוצר על ידי איסור השימוש בכשפים.

כאשר מנסים אנו להבין מה גדרו של נביא אמת, מתעוררת מבוכה קלה. על אף שלימדה אותנו התורה בפסוק: "אשר ידבר הנביא בשם ה' ולא יהיה הדבר ולא יבא, הוא הדבר אשר לא דברו ה'" [דברים יח, כב], שנבואה שאינה מתגשמת אינה נבואת אמת, סוף סוף לא לימדה אותנו כיצד נוכל לזהות שנבואת הנביא היא אכן אמת.

חז"ל אמנם חקרו ולמדו מהן הדרכים להכיר נבואת אמת. הם למדו שעל הנביא להיות מוחזק, כלומר שכבר ניבא מספר פעמים והתגשמו נבואותיו, וככזה, נאמין לו, או לחילופין אם לא מכבר נהיה נביא, צריך הוא לתת אות לדבריו. על אף שחז"ל הורו לנו את הדרך לזהות נביאי אמת, מדוע התורה עצמה לא רמזה לנו על כך? עונה הר"ן - התורה נתנה לכך רמז. מהפסוק "נביא מקרבך מאחריך כמני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעו" [דברים יח, טו], אנו לומדים שבחינת כל נביא, תעשה על ידי התנאים לפיהם אומתה נבואתו של משה רבנו. כיצד אומתה נבואת משה רבנו? על ידי אותות. משה רבנו מודרך שאם הנביא יאמת את דבריו על ידי אותות, כמוני, כמו שעשיתי אני, בהפיכת המטה לנחש, הפיכת המים לדם ושאר המכות, בהם הוא יוכר כנביא ה'. התנאי להאמנה לנביא הוא עשיית אותות.

אולם, על דברים אלו יש להעיר ולסייג, שהרי בסופו של דבר נבואת משה רבנו לא נתאמתה על ידי האותות. כבר בתחילת שליחותו אמר הקב"ה למשה: "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה" [שמות ג, יב]. מהו אות זה שנתן כאן הקב"ה למשה? מסביר הר"ן את דברי ה' - 'על ההר הזה', לכשיגיעו ישראל למעמד הר סיני ויתנבאו, אז יוכלו להכיר את אמיתת נבואתו של משה. על פי זה נדרש לכאורה שכל נביא יאומת באותו האופן בו אומתה נבואתו של משה רבנו, ולא יהיה די באותות בלבד. אלא שקיים הבדל בין משה רבנו לבין שאר הנביאים. דרגת האמון שניתנת לנביא העושה אותות, מספיקה לכח שהתורה מעניקה לו. הנביאים אינם יכולים לחדש מצווה לדורות, אלא רק לצורך שעה. כך אומרת הגמרא: 'אלה המצוות שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה' [תמורה טז]. כח זה זהה במדרגתו למדרגת משה רבנו לפני מעמד הר סיני. תוקפן של המצוות שחידש היו רק לשעה, מכיוון שההכרה שלו כנביא אמת הייתה בשלב זה רק על ידי אותות. מצוות אלו נתקבלו מחדש עם כל התורה בסיני. אותה דרגה של אמון, נותנים אנו לדברי הנביאים. ההאמנה לנבואותיהם על ידי האותות תואמת לזו שניתנה למשה רבנו לפני הר סיני, זו המשמעות של "כמוני".

הרחבות

• נאמנות הנביא באות ומופת

האחד: שיתן אות לדבריו. הר"ן מסביר שאדם הנותן אות ודבריו מתקיימים נאמן כנביא, אולם אינו נאמן לשנות אחת ממצוות התורה לדורות. הרמב"ם אומר ש"המאמין על פי האותות יש בליבו דופי, שאפשר שיעשה האות בלאט וכישוף". לכן הוא מסביר שהסיבה לקבלת דברי הנביא שהתקיימו אותותיו היא משום שכך ציוותה אותנו התורה, ולא בגלל שידוד מערכות תבל והפלא שבמעשיו [הלכות יסודי התורה ח, א].

• אותות משה רבנו

שיתיה נאמן יותר ממה שהאמננו משה קדם מעמד הר סיני. הר"ן אומר שנאמנות כל נביא שווה לנאמנות משה רבנו שנבואתו קודם מעמד הר סיני. אמנם, מצד מעלת האותות והמופתים משמע בדברי הרמב"ם שיש הבדל. כאמור לעיל, הרמב"ם מסביר שבכל אות ומופת קיים חשש שמא הוא כישוף ותחבולה, אך באותות שנתן משה רבנו לא היה כל ספק. ההבדל טמון בכך שכל הנביאים הראו את אותותיהם לעיני אנשים בודדים, אולם משה רבנו עשה את המופתים לעיני עם רב אשר כלל הן את התומכים בו והן את המתנגדים לו (כגון ביציאת מצרים). אם היה דופי במעשיו חלילה, היה הדבר מתגלה [מורה נבוכים ח"ב לה].

שאלות לדין

מדוע אין חשש שנביא אמת יחסא ויהפוך לנביא שקר? הרי גם בלעם הרשע היה נביא! מדוע בני ישראל היו זקוקים למשה רבנו לאחר מעמד הר-סיני? האם יש מצב של נבואה חלקית?

ולפי שבהעלות מעלינו אלו הידיעות נחסר קצת תועלות הבאים מאתן, אמר (דברים יח טו): בדיקת הנביא "נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעו". וענש מי שימרה באמרו (שם טו): "והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי אנכי אדרש מעמו". ותימה: איך ענשה תורה ולא בארה את התנאים אשר בהם נסמך עליו. וכמו שחששה ואמרה (שם כא): "איכה נדע את הדבר אשר לא דברו ה'", הנה ראוי לחש ולומר: "איכה נדע את הדבר אשר דברו ה'". ורבותינו זכרונם לברכה נתעוררו בזה ב"סנהדרין" בפרק "הנחנקין" (פ ט א), אמרו: "והמתיר על דברי הנביא, מנא ידע דמיענשו" - דיהיב ליה אות, והא מיכה דלא יהיב ליה אות ואענשו" - היכא דאיתחזק שאני, דאי לא תימא הכי אברהם בהר המוריה היכי שמע ליה יצחק, ואלהו בהר הפרמל היכי סמכי עליה ועבדי שחוטי חוץ, אלא היכא דאיתחזק שאני". הרי שנתנו בכאן שני דרכים - האחד: שיתן אות לדבריו, והשני: אם לא יתן אות - שיהיה כבר נביא מחזק, כלומר: שפבר הגיד עתידות ונבאו, כלן, פי אחרי זאת לא יצטרך לתת אות על כל דבר ודבר.

ועדן יש תימה: איך לא נרמז זה בפירשה, ואיך לא חששה התורה להורות איך נדע הדבר אשר דברו כמו שחששה ואמרה איכה נדע אשר לא דברו. והתשובה: שזה כבר נרמז באמרו "כמוני", כלומר: שיאמת נבואתו כמו שאמתתיה אני, והוא כבר אמרה על פי האותות.

ואם תשאל: והרי נבואתו של משה לא נתאמתה על פי האותות, אלא על פי מה שראו בעיניהם. וזה כבר נרמז למשה בתחלת נבואתו, באמרו (שמות ג יב): "ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה", וכך פרושו: משה עליו השלום אמר (שם יא): "מי אנכי כי אלה אל פרועה", כלומר: לא איש אנכי שאאמרו בשליחות גדול פזה, וה' יתברך השיבו: כי הוא יעשה השליחות הזה מאשר שה' יתברך יהיה עמו, אבל ההאמנה הגמורה במה שה' יתברך שלחו תהיה: כאשר תעבדון את האלהים על ההר הזה, כלומר: בעת מתן תורה שישגיגו כלם הנבואה, והוא גם כן מה שאמר הכתוב (שמות יד לא): "ויאמינו בה' ובמשה עבדו". ואם כן, יצטרך גם כן בכל נביא ונביא שנגדע אמתת נבואתו כמו שידענוה במשה, לא על פי אותות לבד.

והתשובה בזה: שאין לך כל נביא ונביא שיהיה נאמן יותר ממה שהאמננו משה קדם מעמד הר סיני. בנתינת אותות לבד, שהרי כבר האמננו אותו בקצת מצוות פטריות בעניני הפסח, והנביא אין להאמינו אם יצנונו במצוה נזהרת לדורות, שפבר אמרו רבותינו זכרונם לברכה (וימא פ א): "אלה המצוות - שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה".

בהעלות מעלינו - התורה אסרה עלינו לדרוש בקוסמים. **המותר** - שאינו מציינת לדבריו. **מנא ידע דמיענשו** - מדוע נענש, מנין לו לדעת שאכן זהו נביא אמת שיש לשמוע לדבריו. **דיהיב ליה** - שנתן לו. **ואענשו** - האדם שלא שמע לקול מיכה נענש. **איתחזק שאני** - כאשר הוחזק כנביא הדין שונה (שאר צריך אות). **שחוטי חוץ** - אסור להקריב מחוץ למקדש אלא בהוראת שעה של נביא. **ונבאו** - התקיימו. **אני** - משה רבנו. **שראו** - במעמד הר סיני. **שאמנו** - שיאמינו בו.